

România liberă

Noul sistem de vot si precedentul albanez

Daniel Bochsler, Sergiu Gherghina
Marti, 04 Septembrie 2007

Noul sistem electoral propus in Romania are o deficiente majora: cu ajutorul unui truc inteligent, partidele il pot pacali si astfel castiga in alegeri mai multe mandate decat le-ar permite voturile. Daca Germania a aplicat cu succes sistemul din 1953, in Albania acesta a esuat la al doilea exercitiu electoral dupa introducere. Abuzul partidelor albaneze poate fi repetat in Romania.

Romania cauta un sistem electoral. Sistemul electoral german, menit sa inlocuiasca actualul vot pe liste, beneficiaza de o serie de avantaje intens discutate. Insa unul dintre dezavantajele majore nu a fost discutat pana in prezent: sistemul ofera partidelor posibilitatea sa manipuleze rezultatele prin intermediul unui truc legal ce rezulta in castigarea mai multor mandate decat le-ar permite-o, in mod normal, voturile.

Cel mai popular sistem din lume

Sistemul electoral german a fost exportat deseori pe glob, formula sa reprezentand combinatia ideala intre doua filosofii opuse: alegerea directa a deputatilor la nivel local ("vot nominal") pentru stabilirea unei legaturi directe intre alegatori si politicieni sau alegerea pe liste, care permite crearea partidelor puternice. Indeplinind ambele conditii, sistemul german a fost introdus pe patru continente.

In cazul Romaniei, noul sistem inlocuieste votul pe liste utilizat timp de 17 ani. Jumatate din mandatele parlamentare vor fi alese prin intermediul votului uninominal in circumscriptii locale, astfel incat cetatenii sa isi aleaga direct reprezentantii. Astfel, romanii vor vota persoane, nu doar partide, in fiecare circumscriptie, candidatul cu cele mai multe voturi fiind declarat invingator. Un sistem nominal pur ar condamna la moarte partidele mici care, spre deosebire de cele mari, nu sunt capabile sa castige multe mandate prin intermediul reprezentantilor locali. Acesta este motivul pentru care cealalta jumatate de mandate este repartizata partidelor care au castigat putine mandate sau nici unul in circumscriptii, mult mai putine comparativ cu rezultatele unui sistem proportional. Astfel, locurile compensatorii sunt utilizate pentru ca la finalul redistributiei fiecare partid sa obtina o cota proportionala din totalul mandatarilor. Formula germana presupune ca nici unui partid sa nu i se permita sa beneficieze de doua ori de un vot. Conform unei reguli de baza a democratiei, fiecare alegator are aceeasi pondere, fiecare vot este cuantificat doar o data, fie ca acesta conduce la castigarea unui mandat direct, fie la unul proportional.

Manipularea albaneza

Slabiciunea sistemului, niciodata exploatarea in Germania, a iesit la iveala in alegerile albaneze din 2005. Strategii partidelor albaneze au fost mai inteligente decat promotorii legii si au reusit sa manipuleze pe scara larga sistemul. Partidul Socialist Albanez a decis sa aplice o strategie aparent bizara pentru a-si imbunatati rezultatele electorale: coalizandu-se cu partide mici, socialistii au decis sa isi imparta candidatii pe cateva liste. Candidatii de la nivelul circumscriptiilor au candidat sub denumirea "Partidul Socialist", candidatii de lista alegand alte denumiri precum "Partidul Social Democrat". Diviziunea voturilor pe cateva liste a evitat mecanismul de compensare. Astfel, un partid, fara a-si spori numarul de voturi, poate beneficia de mai multe mandate parlamentare. Odata aplicata strategia socialista, Partidul Democrat a copiat-o. Acesta avea sa profite cel mai mult de pe urma manipularii, castigand 53% mandate cu doar 44% voturi si avand majoritatea suficienta formarii guvernului.

Marile partide au castigat mandate parlamentare in detrimentul partidelor mici. La scurt timp, acelasi abuz a fost repetat in Venezuela si Lesotho. Daca acest sistem electoral va fi introdus, Romania poate fi urmatoarea pe aceasta lista. Desi exista o mica diferenta in sistemul romanesc fata de cel german (in Romania, votul pentru candidati este calculat automat pentru partidul din care provin, alegatorii germani putand vota diferit pentru candidati si partide), trucul poate fi folosit si in cazul Romaniei.

Partidele mari castiga, cele mici pierd

Adoptarea unei strategii abuzive presupune separarea candidatilor pe diferite liste (vezi exemplul). Singurele abilitati necesare partidelor sunt aproximarea proportiei de voturi in fiecare circumscriptie si evaluarea circumscriptiilor pe care le vor castiga astfel incat sa decida cine candideaza sub ce denumire. Datorita sondajelor de opinie si experientelor electorale, partidele isi cunosc puterea in teritoriu.

"si ce daca?", poate intreba cineva: fiecare partid poate aplica o astfel de strategie si beneficia de pe urma ei. Insa trebuie sa nu consideram alegerile jocuri partinice irelevante, ci mai degraba aspecte sensibile prin natura lor decizand cine guverneaza. Regula fundamentala a democratiei este ca guvernarea se bazeaza pe dorinta alegatorilor, pe voturile acestora, si nu pe manipulare.

In situatia in care un partid sau o coalitie stie ca va beneficia de aproape 50%, va fi foarte tentat sa adopte mecanismul de manipulare care l-ar ajuta sa beneficieze de majoritate parlamentara si sa formeze un guvern, indiferent daca acesta din urma este sau nu legitim. De cealalta parte, partidele mici sunt perdantii, strategia nefunctionand in cazul lor. Actualmente, sistemul de partide romanesc dezavantajeaza partidele mici, iar prin intermediul acestui truc va fi si mai rau. Noul sistem electoral le poate ingadui partidelor mari sa isi imbunatateasca scorurile electorale, chiar in conditiile pierderii voturilor.

EXEMPLU PRACTIC

Potentialul manipularii

Exemplul se axeaza pe Camera Deputatilor si, devreme ce granitele noilor circumscripții uninominale nu sunt cunoscute, folosim datele electorale din judete in 2004, in cazul de fata calculand voturile obtinute de partide in judetul Cluj. Manipularea se concentreaza in jurul numarului de alegatori pe care, conform regulilor proportionalitatii, un deputat ii reprezinta, in medie – 27.000 (numarul sufera modificari in functie de alegeri, in 2004 fiind de 26.951). Partidele doresc mai multe mandate. Acest lucru poate fi realizat prin atragerea mai multor alegatori, dar este mai usor daca reduc costul unui mandat parlamentar. Sistemul electoral nu trebuie sa permita aceasta miscare, actualul nu o face, dar cel german da. Costul oficial al unui mandat in noul sistem electoral va fi acelasi, dar exista o modalitate neoficiala de a reduce costurile. Sa presupunem o circumscripție fictiva, cu patru partide majore si cateva mai mici (vezi tabelul). Primul partid, PNL-PD, va castiga mandatul circumscripției deoarece candidatul sau obtine cel mai mare numar de voturi: 19.370. Conform regulilor, mandatele de circumscripție castigate de un partid sunt irelevante pentru numarul total de mandate. Ceea ce conteaza este numarul de voturi pe care un partid il castiga la nivel national, impartit la 27.000. Mandatul din circumscripția noastra este inclus in calculul proportional general astfel incat, egal cu alte mandate, costa partidul 27.000 de voturi. Insa candidatul A contribuie cu doar 19.370 voturi la rezultatul national, astfel incat mai mult de 7.000 de voturi din circumscripțiile in care partidul ramane fara mandate directe "plateasc" pentru aceste mandate, prin intermediul mecanismului complicat de compensare. Strategii partidelor prefera sa evite compensarea si regulile proportionalitatii astfel incat sa castige mandatul la un scor de 19.370 voturi pentru a salva peste 7.000 de voturi. Sistemul electoral propus permite acest lucru: in loc sa candideze pentru PNL-PD, candidatul A poate fi pe o lista aparent independenta pe care o denumim "Lista National-Liberala". Astfel, PNL-PD nu plateste cele 7.000 de voturi. "Lista National-Liberala" este doar o organizatie-fantoma a partidului, astfel incat candidatul A ramane de facto membru PNL-PD si se va alatura grupului parlamentar al acestui partid in Parlament. Astfel, partidul a platit doar pretul de 19.370 voturi in locul celor 27.000.

Aplicand aceeasi strategie in patru circumscripții similare celei prezentate, PNL-PD poate economisi aproximativ 30.000 de voturi, un nou mandat in Camera Deputatilor. 18 circumscripții aduc cinci locuri parlamentare suplimentare. Daca dorim sa complicam calculele, putem considera ca circumscripțiile au dimensiuni si niveluri de participare electorala diferite, aspect ce este si mai profitabil pentru anumite partide.

Daniel Bochslar este doctorand in Stiinte Politice la Universitatea din Geneva (Elvetia), Sergiu Gherghina este in programul de cercetare in Stiinte Politice la Universitatea Leiden (Olanda).